

T.C.
BAŞBAKANLIK
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI

Sayı : B.02.1.HM.0.DEİ.02.00/500

Ankara, 9 Aralık 1999

Sn. Michel Camdessus

Başkan

Uluslararası Para Fonu

Washington D.C. 20431

Sayın Bay Camdessus,

1. Nisan 1999 seçimlerinden sonra oluşan Hükümetin ekonomik programı Türkiye'yi enflasyondan kurtarmak, büyüme ve toplumun bütün kesimleri için daha iyi yaşam standardı beklentilerini artırmak gibi iddialı bir hedef üzerine odaklanmıştır.

2. Enflasyon, son 25 yıldır Türkiye'nin ekonomik performansını farklı açılardan zayıflatmıştır. Bunun en belirgin etkisi, ekonomik büyümede yaşanan istikrarsızlıktır. Hızlı ekonomik gelişme dönemlerini aynı hızda ekonomik faaliyetlerdeki azalış dönemleri izlemiştir. Fakat enflasyonun ekonomik ve sosyal etkileri daha da fazla olmuştur. Büyüme yalnızca istikrarsız olmamış aynı zamanda gelişmekte olan piyasa ülkelerinin en başarılılarının ortalamasının çok altında kalmıştır. Eğer AB ülkelerine göre mevcut gelir açığı kapanacak ise zaman içerisinde daha yüksek büyüme oranlarının sürdürülmesi gerekmektedir.

3. Enflasyon Türk Lirasına olan güveni sarsarak, yüksek ve istikrarsız nominal ve reel faizlere de neden olmuş, bu da toplum üzerinde dramatik sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Spekülatif ve arbitraj faaliyetleri giderek daha fazla kaynağı çekmiş ve mali piyasalar ile kurumların işleyişlerini bozmuştur. Kamu sektörü kendi borçlarına %30 veya daha fazla reel faiz ödediği zaman, özel sermaye, istihdam yaratıcı faaliyetlerden mali yatırımlara kaymaktadır. Bankalar açtıkları krediler için daha da yüksek reel faiz talep ettikleri zaman, kredi süreci bozulmakta ve dış sermaye elde etme olanakları sınırlı olan şirketler bundan zarar görmektedirler.

4. Dahası, bu yüksek reel faizler zayıf bütçe temel dengesi ile birlikte kamu finansmanını sürdürülemez bir yola sokmuştur. Devlet bankalarının görev zararı ve Merkez Bankası net varlık pozisyonları dahil olmak üzere tanımlanan kamu sektörü borcu 1998 sonunda GSMH'nin %44'ü iken bu miktarın 1999 sonu itibarıyla GSMH'nin %58'ine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu durum Türkiye'yi uluslararası mali piyasaların güvenindeki ani değişikliklere karşı zayıf hale düşürmektedir.

5. Sonuç olarak, yüksek enflasyon ortamı, yüksek reel faizler ve istikrarsız büyümeden en fazla zarar görenler yüksek getiri sağlayan varlıklara yatırım yapamayan ve sadece çalışmaları karşılığı elde ettikleri gelire geçinen toplumun daha düşük gelirli insanlarıdır. Enflasyon ve yüksek reel faizlerin azaltılması yalnızca uzun dönemde Türkiye'nin büyüme beklentilerini yükseltmeyecek aynı zamanda ekonomik kaynakların daha eşit ve etkin olarak dağılmasına da öncülük edecektir.

Enflasyonla mücadele programımızın hedefleri ve enflasyonla mücadele genel stratejisi

6. Türkiye'de yaşanan enflasyonun sürgit özelliği dikkate alındığında, 2000-02 yılları için enflasyonla mücadele hedeflerimizi belirlenmesinde enflasyonu aniden tek haneli rakamlara indirmenin güçlüğü ile geçmişteki uygulamalardan açıkça farklı olunacağına sinyal verilmesi ihtiyacının dengelenmesine büyük önem verilmiştir. Bize göre, 2000 yılı enflasyon hedefimiz -12 aylık TÜFE enflasyonunu Aralık 2000 sonu itibarıyla %25'e (TEFE enflasyonu %20'ye) düşürmek- enflasyonla mücadele yolunda kademeli bir uygulamaya imkan sağlamakla beraber geçmiş uygulamalardan (son 10 yılın TEFE ortalaması %80 civarındadır ve 1999 sonu itibarıyla % 65 olacağı tahmin edilmektedir) farklı olduğu konusunda açık bir sinyal göndermektedir. 2000 yılı enflasyon hedeflerimiz, TEFE ve TÜFE enflasyonunu 2001 yılı sonunda %10-12'ye ve 2002 yılı sonunda tek haneye (yaklaşık %5-7) düşürmek için iyi bir başlangıç noktası teşkil etmektedir.

7. Programımız üç temel unsura dayanmaktadır : programın başlangıcında kamu sektörü temel fazlasının mümkün olduğunca yüksek tutulması, yapısal reformlar ve tutarlı gelir politikaları ile desteklenmiş sıkı döviz kuru taahhütleri. Başlangıçta kamu sektörü temel fazlasının yüksek programlanması gereklidir. Çünkü kamu hesaplarındaki zayıflık yüksek enflasyonun arkasında yatan temel faktördür. Yapısal reformlara, mali ayarlamayı sürdürülebilir kılmak, etkinliği artırmak ve artan özelleştirme gelirleri sayesinde kamu borcunun azaltılmasını kolaylaştırmak için ihtiyaç vardır. Sıkı döviz kuru taahhütü ve tutarlı gelir politikası, özellikle enflasyonla mücadelenin ilk aşamasında, enflasyon ve faiz oranlarının daha hızlı indirilmesi için gereklidir.

8. Programımızın gücü enflasyonla mücadele hedeflerimizin kredibilitelerini artırmakta ve bu yolla aynı anda hem enflasyonun düşürülmesi hem de büyümenin gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır. Kamu sektörü temel mali pozisyonu sıkılaştırılırken, enflasyondaki düşüşe bağlı olarak artan güven, faiz oranlarındaki beklenen düşüş, özel kredi pazarının yeniden canlanması, sirkülasyondaki kamu borcu stoku üzerinden özel sektöre tahakkuk etmeye devam edecek olan önemli miktardaki faiz ödemeleri, Avrupa'daki ekonomik toparlanmanın güçlenmesi ve turizm gelirlerinin normal seviyelerine dönmesiyle iyileşen dış ekonomik ortam sayesinde büyüme teşvik edilecektir. 2000 yılında GSMH büyüme oranını, 1999 için eksi 2 olarak tahmin edilen büyümeden toparlanma etkisini de yansıtacak şekilde %5-5.5 aralığında tahmin etmekteyiz (yıl içindeki büyüme muhtemelen daha düşük olacaktır). GSMH büyümesinin 2001-02 yıllarında ise %5-6 aralığında olması beklenmektedir.

9. Ekonomik faaliyetlerin hızlanmasıyla 1999'da GSMH'nin %0.5'i olan cari işlemler açığının 2000 yılında artarak GSMH'nin %1.5-2'sine ulaşması beklenmektedir. Aynı büyüklükteki açıklar 2001 ve 2002 yılları için de beklenmektedir. Bu tür açıklar, Türkiye gibi yatırımı ve büyümeyi desteklemek için dış tasarruflara dayanmaya ihtiyaç duyan bir ülke için uygundur. Bu açıklar, 1999'daki GSMH'nin %34'ü seviyesinden önümüzdeki üç yıl içerisinde biraz düşmesi beklenen net dış borcun GSMH'ya oranı ile sürdürülebilir niteliktedir.

10. Enflasyonla mücadele programının desteklenmesi için 2.892 milyon SDR tutarında (kotanın %300'ü) üç yıllık bir stand-by düzenlemesi talep etmekteyiz. Bu kaynaklar, ödemeler dengesi ihtiyaçları için kullanılabilir uluslararası döviz rezervlerimizi artıracak, uyum programımıza olan güvenin somut bir belirtisi olacak ve uluslararası kamu ve özel yatırımcıların desteğini hızlandıracaktır. Programın performansı ilk yılda 3'er aylık gözden geçirmeler, daha sonraki yıllarda ise yılda iki kere yapılacak gözden geçirmeler ile izlenecektir.

Maliye Politikası

11. Enflasyon sadece kamu finansmanı sürdürülebilir bir yola sokulabilir ve artık enflasyon vergisine başvurulmaz ise ortadan kaldırılabilir. Bu durum, bir yandan kamu borcunun azaltılması için özelleştirmenin hızlandırılmasını, diğer yandan kamu sektörü dengesinde önemli ölçüde bir fazla yaratılmasını gerektirmektedir.

1999 için bütçe hedefleri

12. 1999 yılının ilk yarısında bütçe politikaları önemli ölçüde gevşetilmişken, yeni hükümet bütçe temel dengesindeki bozulmayı sınırlandırmayı başarmıştır. Deprem nedeniyle ortaya çıkan maliyetler hariç tutulduğunda 1999'un ikinci yarısındaki gelişmeler Yakın İzleme Anlaşması ile ortaya konulan hedefler ile uyumlu olmuştur. 1999'un kalanında bütçeye ilişkin gelişmeleri güçlendirmek için yatırım harcamalarında ve diğer cari harcamalarda GSMH'nin %0.4'üne varan kesintiler yapılması kararlaştırılmıştır. Bu, 26 Kasım 1999 tarihinde kabul edilen vergi paketinin etkisi ile birlikte (aşağıya bkz.) 1999 yılında konsolide merkezi bütçe temel fazlasının 1 katrilyon TL'den (GSMH'nin %1.2'si) aşağı düşmesine imkan vermeyecektir. (performans kriteri; Ek-A) Deprem maliyetleri hariç (yaklaşık GSMH'nin % 0.8'i) bu hedef Temmuz başında Yakın İzleme Programı çerçevesinde belirlenen hedef ile tutarlıdır.

2000 yılı bütçe programı

13. Temel amacımız 1999 yılında GSMH'nin % -2.8'i olan kamu sektörü temel fazlasını, 2000 yılı için GSMH'nin yaklaşık %1.5'u olarak tahmin edilen deprem harcamaları hariç, 2000 yılında GSMH'nin %3.7'sine yükseltmektir. Kamu sektörü temel fazlası merkezi konsolide bütçeyi, bütçe dışı fonları(BDFler), yerel yönetimleri, finans sektörü dışında faaliyet gösteren kamu teşebbüslerini, Merkez Bankası'nı ve kamu bankalarının görev zararlarını kapsamaktadır. Temel fazlanın bu seviyesi, orta vadede net kamu borcunun GSMH'ya oranını istikrara kavuşturmak için fazlasıyla yeterlidir. Ancak, enflasyon düştükçe; geçmişte çıkarılan sabit faizli tahvillere ödenen reel faiz ödemelerinin artmasıyla, faiz ödemelerinin GSMH'ya göre yükü geçici olarak artacaktır. Bu nedenle, 2000 yılında, kamu borç oranının büyümesini sınırlandırmak için önemli miktarda özelleştirme gelirlerine ihtiyaç duyulacaktır.

14. Bu bütçe hedeflerinin tutturulması bir dizi performans kriteri ve endikatif hedefler aracılığıyla izlenecektir:

- Konsolide kamu sektörü(konsolide bütçe, dört temel Bütçe Dışı Fon, sekiz kamu iktisadi teşebbüsü, işsizlik sigortası fonu ve üç sosyal güvenlik kuruluşu dahil) temel fazlası için özelleştirme gelirleri hariç 3'er aylık performans kriterleri belirlenecektir. Yıl sonu için

taban, mali uyumun miktarını başlangıçta yüksek tutan çeyrek yıllık dağılımla 4500 trilyon TL (GSMH'nin % 3.6'sı) olacaktır. (Ek B).

- Özelleştirme gelirleri makroekonomik programımızda anahtar rolü oynadığından, temel fazla için özelleştirme gelirlerinin 3'er aylık endikatif hedeflerini de içeren yıllık ayrı bir performans kriteri belirlenecektir (Ek B).
- Özelleştirme gelirleri hariç, konsolide kamu sektörünün genel açığı için endikatif bir tavan belirlenecektir, böylece yalnızca temel dengedeki gelişmeler değil aynı zamanda faiz ödemeleri de izlenecektir. 2000 yılında, piyasadaki devlet tahvillerinin faiz ödemeleri yükünde enflasyondaki düşüş nedeniyle oluşan geçici artışı kapsayan genel açığın 18,750 trilyon TL'yi (GSMH'nin %15'i) geçmemesi beklenmektedir, bu da GSMH'nin %7.4'ü oranında bir operasyonel açığa (enflasyondan arındırılmış açık) denk gelmektedir.

15. Yukarıdaki rakamlar depremle ilgili bütçe harcamalarını kapsamamaktadır. Bu hesaplar özel bir raporlama sistemi ile izlenecek olup bütçe performans kriteri altında GSMH'nin % 1.1'ine kadarlık bir harcama kabul edilecektir. Ayrı olarak izlenemeyecek olan depremle ilgili maliyetler dikkate alındığında (ağırlıklı olarak GSMH'nin % 0.2'sine ulaşacak vergi kayıpları), konsolide kamu sektörü temel dengesine gelen depreme ilişkin ek yük 2000 yılında GSMH'nin yaklaşık % 1.25'i oranında olacaktır (bu tutar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu kanalıyla aktarılan GSMH'nin % 0.25'i oranındaki ek miktarı hariç tutmaktadır). Bu tavan, resmi dış finansmanın 2000 yılında mevcut 1.8 milyar \$'ı aşması halinde, genel makroekonomik gelişmeler dikkate alınarak programın gözden geçirmeleri sırasında revize edilebilecektir. Bu harcamalar en etkin biçimde yapılması hedeflenecektir. Bu çerçevede, depremden hemen sonra uygulamaya konulan kredi sübvansiyonu düzenlemesinin maliyeti, 2000 yılı bütçesinde tahsis edilen 50 trilyon TL ile sınırlı kalacaktır.

16. 26 Kasım 1999 tarihinde Parlamento'da onaylanan vergi paketi bu hedeflerin tutturulmasını kolaylaştıracaktır. Vergi paketi, ek gelir ve kurumlar vergisi ödemeleri, ek yıllık motorlu taşıtlar ve emlak vergisi ödemeleri, cep telefonu faturaları üzerine uygulanacak bir vergi ve düzenleyici kurulların (İMKB, SPK gibi) yaratacakları gelir fazlalarından yapılan aktarımların artırılmasını içermektedir. Ek olarak, bedelli askerlik uygulamasını başlatmış bulunmaktayız. Son olarak, 1 Aralık 1999 tarihinden önce çıkartılmış kamu kağıtları üzerine stopaj vergisi konularak bu kağıtları ellerinde bulunduranların 2000 yılında enflasyon ve faiz oranları düşmesi nedeniyle oluşacak beklenmedik karları azaltılmıştır. Bu önlemler ile, gelirler 2000 yılında GSMH'nin % 2'si oranında artacaktır. Ayrıca, aşağıdaki gelir tedbirleri uygulamaya konulacaktır :

- Gayrimenkul sermaye iratları ve serbest meslek kazançları üzerine uygulanan stopajın % 15'ten % 20'ye çıkartılması, faiz ve repo gelirlerine uygulanan stopaj oranının %2 puan artırılması ve ücret ve maaş kazananların vergi dilimleri ve özel istisna miktarlarının artışının hedeflenen enflasyon oranıyla sınırlandırılması yoluyla doğrudan vergi gelirleri GSMH'nin % 0.3'ü oranında artırılabilecektir.
- Dolaylı vergilere ilişkin olarak standart % 15 olan oranı ile diğer Avrupa ülkelerine nazaran çok düşük kalan KDV oranı GSMH'nin % 0,5'i oranında gelir yaratması amaçlanarak % 2 puan oranında artırılabilecektir. Ek olarak, 2000 yılında akaryakıt fiyatlarının belirlenmesinde Hazine onayı gerekli olacak ve harçlar, akaryakıt fiyatlarının hareketi ne

olursa olsun bütçede hedeflenen tasarrufların (GSMH'nın yaklaşık % 0.4'ü) tutturulmasını sağlamak üzere akaryakıt fiyatlarındaki değişikliğe bağlı olarak otomatik olarak ayarlanacaktır.

- Tütün ve alkollü içecekler üzerindeki ek KDV oranının, eğitim kesintileri, ücretler ve harçların artırılmasını içeren diğer tedbirlerin GSMH'nın % 0.4'ü oranında bir gelir sağlaması beklenmektedir.
- Son olarak, Bakanlar Kurulu 2000 yılının ilk üç ayı içinde 4444 sayılı Kanun'un 2. Maddesi, 2. Paragrafında kendisine verilen yetkiyi 1 Temmuz 2000'den geçerli olmak üzere kullanacaktır. (GSMH'nın %0.4'ü kadar gelir toplanması beklenmektedir)

17. 1999 Bütçesindeki Vergi Usul Kanunu'nun 279. Maddesi'nin uygulamasının ertelenmesinin sona ermesiyle, kamu kağıtlarını ellerinde bulduran ticari işletmelerin vergilendirilebilir karlarının hesaplanma yönteminin revizyonu sayesinde vergi gelirleri de artacaktır(GSMH'nın yaklaşık %1.1'i kadar). Son olarak, Marmara depreminden etkilenen bölgeler için sağlanan vergi kolaylığı sadece son artçı şoklardan en çok etkilenen Bolu ve Sakarya için 31 Aralık 1999 sonrasına uzatılacaktır.

18. 2000 yılında personel giderlerinde yapılacak azaltma ve diğer cari harcamalardan yapılacak kesintilerden tasarruflar dahil olmak üzere, yatırım dışı kamu harcamalarından yapılacak kesintiler ile GSMH'nın 0.3'ü oranında tasarruf sağlanacaktır. (Bütçe kanununun 54. Maddesi kapsamındaki harcamalar dahil)

19. 2000 yılında bütçeye ilişkin gelişmeler, Eylül ayında yasalaşan sosyal güvenlik reformundan olumlu etkilenecektir (aşağıya bakınız). Yasanın sosyal güvenlik fonlarının dengesini reformdan önceki trende göre 2000 yılında GSMH'nın % 0.5'i oranında iyileştirmesi beklenmektedir. Aşağıda tartışılan gelir ve tarımsal politikalardan da aynı fayda beklenmektedir. Son olarak, bütün temel harcamalarda (personel ve sosyal güvenlik fonlarına yapılan transferler hariç), 2000 yılı bütçe ödeneklerinden %2'lik bir kesinti yapılmasını öngören bir genelge Maliye Bakanlığı tarafından 2000 yılı Ocak ayı içerisinde çıkartılacaktır.

20. 2000 yılı mali paketindeki birçok tedbir tek defaya mahsustur. Trende göre yapılması gereken tasarrufun boyutu dikkate alındığında bu gereklidir. 2001 yılı için daha fazla kalıcı tedbir uygulamaya konulacak olup, aşağıda tartışılan yapısal reformlardan da güçlü katkılar beklemekteyiz.

21. 16. ve 18. paragraflarda (16. Paragrafın son maddesi hariç) belirtilen tedbirlerin uygulamaya konulmasının yanı sıra, 2000 yılı bütçesinin Parlamento Bütçe ve Plan Komisyonu tarafından onaylanması da Stand-by düzenlemesi konusundaki talebimizin IMF İcra Direktörleri Kurulu'na sunulması için ön koşullar olacaktır.

22. Yukarıdaki bütçe hedefleri, gerektiğinde 2000 yılı içerisinde düzeltici mali tedbirler uygulamaya konulmak suretiyle, sıkı sıkıya takip edilecektir. Enflasyonla mücadele çabalarının güçlendirilmesi ve döviz kuru taahhütünün desteklenmesi için, gerektiğinde, IMF uzmanlarıyla görüşülerek ek tedbirler de uygulamaya konulacaktır.

2000 Yılında Özelleştirme Gelirleri ve Borç Yönetimi :

23. Mali uyum, faiz ödemeleri yükünü hafifletmek için daha aktif ve çeşitlendirilmiş bir borç yönetimi politikası ve özelleştirmenin hızlandırılması ile tamamlanacaktır. Kamu sektörünün iç borçlanma gereğini sınırlandırmak amacıyla aşağıda belirtilen adımları atarak 2000 yılı kamu sektörü özelleştirme gelirlerini GSMH'nin en az %3.5'ine (7.6 milyar ABD Doları) yükseltme niyetindeyiz. Telekomünikasyon ve enerji sektörlerinden elde edilecek özelleştirme gelirleri (4.5-5.5 milyar ABD Doları) doğrudan Hazine'ye aktarılacaktır. Özelleştirme İdaresi'nin elde edeceği nakit gelirlerin (3.1 milyar ABD Doları) 0.9 milyar ABD Doları faiz ödemelerinde, işletme maliyetleri için ve KİT'lere transfer edilmek üzere kullanılacaktır. Geri kalan (2.2 milyar ABD Doları), Kamu Ortaklığı Fonu'na (KOF) Bütçe Dışı Fonlar'ın yatırımlarını finanse etmek üzere (400 milyon ABD Doları) ve kalan 1.8 milyar ABD Doları Kamu Ortaklığı Fonu'nun Hazine'ye olan borçlarının azaltılmasında kullanılacaktır. Hangi kaynaktan olursa olsun elde edilecek ek özelleştirme gelirleri borç azaltımında kullanılmak üzere Hazine'ye aktarılacaktır. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla, özelleştirme aşağıda belirtilen yasa değişiklikleri ile hızlandırılacaktır.

24. Ayrıca, kamu kesimi net dış borçlanması, IMF kaynakları hariç, deprem harcamaları için sağlanan dış destek dahil, GSMH'nin en az % 2.5'ine (5.25 milyar ABD Doları) ulaşacaktır. Diğer gelişmekte olan piyasalara kıyasla kamu sektörü borç kompozisyonunun iç kaynaklara aşırı bağımlı olduğunu düşündüğümüz için dış borçlanmayı Ek F ve G'de belirtilen genel üst sınırlar içerisinde (performans kriteri) sözkonusu miktarın üzerinde artırmaya çalışacağız.

25. İç borç yönetimi ile ilgili olarak 1999'da başlatılmış olan ve değişken faizli tahvil ihraçlarına dayanan çeşitlendirilmiş borçlanma politikasına ağırlık vermeye ve böylece daha uzun vadeli ve sabit faizli kağıtlara (ki düşen enflasyon ortamında dönem sonu getirisi çok yüksek olmaktadır) dayalı borçlanmayı azaltmaya ve aynı zamanda faiz ödemelerinin yükünü zaman içinde düzleştirilmeye devam edeceğiz.

26. Genel olarak, 2000 yılı net kamu borcu / GSMH oranının 1999 sonuna oranla (GSMH'nin % 58'i civarında) aşağı yukarı sabit kalacağını tahmin etmekteyiz. Bunu üst sınır olarak görmekteyiz ve kamu borç oranında indirim sağlanmasına çalışacağız.

2001 ve 2002 Yılları Maliye Politikası :

27. 2001-02 yıllarında maliye politikası, kamu sektörü iç borcunun GSMH'ya olan oranını en azından sabitleyerek 2000 yılında ulaşılan mali sonuçları pekiştirmeye yönelik olacaktır. Özelleştirme gelirleri (aşağı bkz.) ve faiz oranlarına ilişkin olarak mevcut beklentilerimiz dikkate alındığında, 2001 ve 2002 yıllarında iç borç oranını istikrara kavuşturmak için kamu sektörünün 2000 yılı özelleştirme gelirleri, faiz gelirleri ve merkez bankasından kar transferleri ile deprem harcamaları hariç GSMH'nin % 3.7'si civarındaki temel fazla hedefinin sabit tutulması gerekecektir. Bu hedeflere, depreme ilişkin maliyetler azaldıkça ve 2000 yılında uygulamaya konan geçici tedbirler yerlerini kalıcı olanlara bıraktıkça ulaşılabilecektir.

28. Toplam borcun GSMH'ya olan oranının 2000 yılı sonu için tahmin edilen %58 oranından küçük bir oranda azalarak 2001 yılında %56.5'e, 2002 yılında %54.75'e inmesi beklenmektedir.

29. Özelleştirme, özelleştirme gelirlerinin 2001 yılında en az GSMH'nın % 3.25'ine ve 2002 yılında en az % 2 sine ulaşması sağlanarak sürdürülecektir (aşağıya bkz.).

Para ve Döviz Kuru Politikaları :

30. Para ve döviz kuru politikalarımız iki düşünce ışığında yönlendirilecektir. Birincisi, enflasyonun indirilmesi ve faiz oranlarında hızlı düşüş, para ve döviz kuru gelişmelerinin daha çok önceden tahmin edilebilir hale getirilerek, yerli ve yabancılar için finansal yatırımın değeri üzerindeki belirsizliğin azaltılmasını gerektirmektedir. Bu, döviz kuru politikasında daha fazla ileriye dönük taahhütlere doğru bir değişikliği gerektirmektedir. Program çerçevesinde maliye politikasının güçlendirilmesi, uluslararası toplumdan sağlanan mali destek ile birlikte, uluslararası rezerv seviyemiz, sözkonusu taahhütün uygulamaya sokulmasını mümkün kılmaktadır. İkinci olarak, son yıllarda pek çok gelişmekte olan piyasa ekonomisini etkilemiş bir sorun olan – enflasyonun düşürülmesi için uygun olsa da – uzun vadede gereksiz katılıklara yol açabilecek para ve döviz kuru politikasına sıkışıp kalmaktan sakınılması gereği vardır. Bu nedenle, bu döviz kuru rejiminden şeffaf ve önceden ilan edilmiş bir çıkış stratejisine ihtiyaç bulunmaktadır.

31. Program altında, para ve döviz kuru politikası bu gerekliliklere uygun olacaktır. Daha açık olarak, döviz kuru politikası aşağıdaki özelliklere sahip olacaktır :

- Mevcut sepete karşı önceden ilan edilmiş döviz kuru yolu uygulamasına IMF İcra Kurulu toplantısından önce açıklanacaktır (ön koşul). Döviz kurunun izleyeceği yol, 1 Ocak–31 Aralık 2000 dönemi için ilan edilecektir. Bu süre zarfında TL, hedef TEFE oranına uyumlu olarak, Ek 1'de rapor edilen tablo uyarınca % 20 oranında değer kaybedecektir. Günlük döviz kuru ayarlaması, her ay içerisinde sabit kalacaktır. Yeni döviz kuru sisteminin ilan edilmesi sonrasında, 1999 Aralık ayının geri kalanındaki değer kaybı, ayın ilk kısmı ile aynı oranda olacaktır.
- Her üç ay sonunda, döviz kuru yolunun daha önceden ilan edilmiş bölümünü değiştirmeden, döviz kuru takvimi ek 3 ay daha uzatılacaktır. Enflasyondaki düşüş sürecini devam ettirmek amacıyla, uzatılan 3 ay için devaluasyon oranı bir önceki dönemde ilan edilen orandan farklı olabilir.

- Bu rejimin uygulamaya başlanmasını takip eden ilk 18 ay içerisinde sözkonusu döviz kuru etrafında bir band olmayacaktır. 1 Temmuz 2001'de merkez parite etrafında simetrik olarak giderek genişleyen bir band uygulamasına geçildiğinde, daha esnek bir kur rejimine aşamalı bir geçiş başlatılacaktır. Bu band, her yıl bir ucundan diğer ucuna %15 puanlık bir oranda genişleyecektir. Bandın toplam genişliği, Aralık 2001 sonunda %7.5'e, 2002 yılının Haziran ayının sonunda %15'e, 2002 Aralık ayı sonunda %22.5'e çıkarılacaktır.

32. Stand-by anlaşmasının ilk 18 ayında – bu dönem döviz kurunun izleyeceği merkezi yol etrafında bir bandın olmadığı dönemdir -- para politikası şu kurallara dayandırılacaktır :

- Her çeyreğin sonunda, merkez bankası net iç varlıklar stoğu, 1999 Aralık ayı düzeyini aşmayacaktır. (değerleme değişikliklerine göre ayarlanmış olarak), performans kriteri (Ek D).
- Her çeyrek süresince ve dini bayramların olduğu iki hafta dışında (8-10 Ocak, 16-19 Mart ve 27-29 Aralık 1999) net iç varlıklar genel olarak sabit kalacak olup, gecelik faiz oranlarında aşırı dalgalanmayı engellemek için ve Ek D'de belirtilen net iç varlıklar tavanları korunurken her üç aylık dönem içerisinde sınırlı esnekliğe müsaade edilecektir. Buna göre net iç varlıklar stoğunu, Aralık 1999 net iç varlıklar stoğu seviyesinde ancak bir önceki üç aylık dönem sonundaki toplam para tabanının yaklaşık +/-%5'ine eşdeğerde kısa vadeli değişikliklere izin verecek şekilde genel olarak sabit tutmaya niyetliyiz. Son olarak, iç para piyasasının esnekliğini artırmak amacıyla, Türk Lirası mevduat stoğuna uygulanan munzam karşılığı oranı %8'den %6'ya çekilecek ve Türk Lirası mevduat üzerine %2'lik dispoñibilite zorunluluğu getirilecektir. Bu yeni dispoñibilite oranı sürekli bazda olmak yerine, zorunlu karşılık dönemindeki günlük verilerin ortalaması ile karşılanabilir. Yeni dispoñibilite oranında, Türk Lirası mevduat üzerine getirilen munzam karşılıklarında ve döviz tevdiat hesaplarına uygulanan munzam karşılık oranlarında yapılacak değişiklikler ancak IMF uzmanları ile istişare edilerek yapılacaktır. Türk Lirası mevduat için getirilen yeni dispoñibilite ve munzam karşılık toplamı 2000 yılı içinde değiştirilmeyecektir.

33. Bu çerçevede, kısa dönemli dalgalanmalar dışında tüm para tabanı, ödemeler dengesi yolu ile yaratılacak ve iç faiz hadleri tamamen piyasa tarafından belirlenecektir. Sermaye akımları, faiz oranlarında hızlı düşüşe imkan vermek ve sermaye girişlerini idame ettirecek büyük faiz oranı farklılıklarını engellemek üzere sterilize edilmeyecektir. Aynı şekilde, eğer döviz kuru üzerinde baskı oluşursa para piyasalarında hızlı faiz artışlarına yol açmak üzere sermaye çıkışları sterilize edilmeyecek olup Ek-E'de yer alan net uluslararası rezerv tabanına ilişkin kriterin tutturulmasına yardımcı olacaktır. Merkez Bankası tarafından ilan edilen interbank faiz oranları, gecelik para piyasası oranlarındaki hareketler ile uyumlu şekilde günlük olarak ayarlanacaktır.

34. 2001 yılının ikinci yarısı boyunca ve önceden ilan edilmiş döviz kuru yolu etrafında aşamalı olarak genişleyen band uygulamaya koyuldukça, tamamen döviz kuru üzerine oturmuş bir para politikasından enflasyon hedefine ulaşmak için daha fazla esnekliğe izin veren bir para politikasına aşamalı geçişe olanak sağlamak üzere net iç varlık politikasına daha fazla esneklik tanınacaktır.

Gelirler Politikası :

35. Gelirler politikası enflasyondaki düşüşü ve döviz kuru politikamızı desteklemek ve özellikle özel sektöre ücret ve fiyat artışlarını hedef enflasyon ile aynı oranda belirlemeleri hususunda yol göstermek açısından temel olacaktır. Bu amaca yönelik olarak memurların ücret artışları hedeflenen TÜFE enflasyon oranı (2000 yılında toplam %25, %15'i Ocak 1'de ve geri kalanı Temmuz 1'de) ile aynı olarak belirlenecektir. Bu artışların memurları alım güçlerinde meydana gelecek azalmaya karşı korumaya yeteceğine inanıyoruz. Ancak, TÜFE enflasyonu 2000 yılının ilk altı ayında %15'i geçerse, Temmuz ayında memur maaşları ilk altı aylık TÜFE enflasyon oranı ve %15 arasındaki fark kadar daha ek olarak artırılacaktır.

36. Asgari ücret artışları Hükümet temsilcileri, sendika temsilcileri ve işveren temsilcilerinden oluşan Asgari Ücret Komisyonu tarafından belirlenmektedir. Ancak Hükümet 2000 yılındaki asgari ücret artışlarının hedeflenen enflasyon oranı ile aynı doğrultuda olmasını sağlamak için çalışacaktır.

37. Gelir politikası, memur maaşlarının beklenen enflasyonu ve bütçe dengelerini baz alacak şekilde reel olarak artırılacağını düşündüğümüz 2001 ve 2002'de de önemli rol oynamaya devam edecektir.

Yapısal Reform

38. Yapısal reform programımız 2000 yılında uygulanan bütçe uyum politikalarını orta vadede sürdürülebilir hale getirmeyi, kamu sektörü borcuna ilişkin faiz ödemelerinin yükünü düşürmeyi, şeffaflığı ve ekonomik etkinliği artırmayı, ve kamu sektörünün vukuu muhtemel yükümlülüklerini azaltmayı hedeflemektedir. Tüm bunlar düşük enflasyon ortamında yüksek büyümenin sürdürülebilmesini sağlayacak ortamın yaratılması için gereklidir. Programın ilk yılına ilişkin yapısal kriterler (structural benchmarks) aşağıda gösterilmektedir. Diğer kriterler (structural benchmarks) programın gözden geçirilmesi esnasında belirlenecektir.

Kamu Mali Kesimindeki Yapısal Reformlar

39. Kamu mali kesimindeki yapısal reformlar, kamu finansmanını kuvvetlendirmeyi, orta vadede topluma daha iyi hizmet sunmayı, vergi yükündeki eşitsizliği gidermeyi ve kamu harcamalarındaki israfı azaltmayı hedefleyecektir. Bu amaçla, çabalarımız ilk önce dört ana alanda yoğunlaşacaktır: tarım reformu, sosyal güvenlik reformu, kamu mali yönetimi ve şeffaflık ile vergi politikası ve idaresi.

Tarım Politikaları

40. Halihazırda uygulanmakta olan tarımsal destekleme politikaları fakir çiftçilere destek sağlamanın en düşük maliyetli yöntemi değildir. Yapılan uygulama, piyasadaki fiyat sinyallerini bozarak kaynak dağılımını kötü etkilemekte, fakir çiftçilerden çok zengin çiftçilere fayda sağlamakta ve tarım alanındaki karar verme mekanizmasının bir çok Bakanlık ve kamu kurumu arasında dağılımından ötürü husule gelen parçalı yapı nedeniyle tutarlı olamamaktadır. Bütün bunların ötesinde, bu politikalar, son yıllarda ortalama olarak GSMH'nin %3'ü gibi bir maliyet ile vergi mükellefleri üzerine ağır yük getirmektedir. Reform programımızın orta vadeli amacı var olan destekleme politikalarını safhalar halinde ortadan kaldırmak ve fakir çiftçileri hedef alan doğrudan gelir desteği sistemi ile değiştirmektir. Bu, ilk öncelikle 2000 hasat yılı için bir pilot program uygulamaya konarak yapılacaktır. Bu pilot çalışmanın sonuçlarına göre, doğrudan gelir desteği sistemini 2001 yılında ülke çapına yaygınlaştıracamız ve bu sistemi 2002 yılı sonuna kadar tamamlamayı bekliyoruz. Bu sistem, 2001 yılı Mart ayına kadar tamamlanacak olan çiftçi kayıt sistemi üzerine kurulu olacaktır.

41. Geçiş döneminde tarım politikaları rasyonalize edilecektir. Bu amaca yönelik olarak Hükümet halihazırdaki destekleme politikalarının 2000 yılındaki uygulamasında belirleyici olacak ve doğrudan destek sistemi tam uygulamaya konmadığı takdirde 2001 yılı için de geçerli olacak olan aşağıdaki prensipleri ilan edecektir:

- 2000 yılı hububat destekleme fiyatları, destekleme fiyatları ve tahmin edilen dünya piyasa fiyatı arasındaki fark, tahmin edilen dünya c.i.f. piyasa fiyatının %35'inden fazla olmayacak şekilde belirlenecek ve 2001 yılında bu fark daha da azaltılacaktır. Destekleme fiyatları ton başına 150 USD'den aşağı olmayacaktır. İthal tarifeleri, tarife dahil ithal fiyatı, yukarıda açıklanan destekleme fiyatından daha yüksek olacak şekilde ayarlanacaktır. Tahmin edilen dünya fiyatı Şikago Borsası'nda (Chicago Board of Trade) kote edilen USA2HRW'nin fiyatına bağlı olarak belirlenecektir. TMO tarafından yapılan hububat alım miktarını düşürmek ve TMO'nun yüksek miktarlı stok tutmasından kaynaklanan zararlarını ortadan kaldırmak için Hükümet, TMO iç satış fiyatlarının (i) TMO'nun alış fiyatı artı satış zamanına kadar olan maliyetinden

(stoklara zimni olarak uygulanacak faiz oranı dahil olmak üzere) veya (ii) aynı kalitedeki hububatın ithal tarifesi dahil parite fiyatından, hangisi daha az ise o fiyattan daha düşük olmayacağını açıklayacaktır.

- Halen şeker pancarı kotaları 2000 yılı için tahsis edilmiş durumdadır. Şeker pancarı destekleme fiyatı hedeflenen enflasyon oranına göre artırılacak ancak artış destekleme fiyatının açıklanacağı 2000 yılı Ağustos ayına kadar gerçekleşen 12 aylık TÜFE enflasyon oranının %75'inden az olmayacaktır. 2001-02 yıllarında TŞFAŞ şeker pancarı üretimi desteğini şirketin zararı Hükümet tarafından bütçe dengeleri gözetilerek belirlenen sabit bir miktarı geçmeyecek şekilde yürütecektir. Bu durum TŞFAŞ fabrikalarına fiyatları ve üreticiler ile yapılan anlaşmalardaki miktarı belirlemede daha büyük serbesti sağlayarak fabrikaların daha ticari bazlı çalışmasına imkan verecektir. Eğer kotalar kullanılırsa, bunlar hedeflenen zararlar tutarlı olarak belirlenecektir.
- Hükümet adına tarım satış kooperatifleri ve bunların kurduğu birlikler tarafından yürütülen sınıı tarımsal ürünlere ilişkin destekleme alımlarında ilişkin olarak ise Birliklere tam muhtariyet sağlayan taslak kanun 2000 yılı Mart ayına kadar Parlamento'dan geçirilecek (ilk gözden geçirmenin tamamlanması için yapısal kriter (structural benchmark)) ve geçen seneden çiftçilere ödenmesi gereken gecikmiş ürün bedellerinin ödenmesi dahil yeniden yapılanmalarına ilişkin bir kısım maliyetlerini karşılamalarına yardım etmek için birliklere 410 trilyon TL verilecektir.
- Hükümet çiftçilere verilen kredi sübvansiyonunu safhalar halinde tedricen oradan kaldıracaktır. Ziraat Bankası ve Halk Bankası tarafından verilen kredi sübvansiyonlarının toplam maliyeti 1999 yılı için tahmin edilen GSMH'nın %1.2'lik seviyesinden 2000 yılında GSMH'nın %0.6'sına düşecektir. Bu amaçla Ziraat Bankası ve Halk Bankası sübvansiyon oranının belirlenmesinde aşağıdaki mekanizmayı ortaya koyacaktır (bir ön koşul olarak) : i) sübvansiyonlu faiz oranı referans oranına eşit hale gelinceye kadar düşürülmeyecektir (referans oranı son üç aydaki 12 aylık – veya 12 aya en yakın vadeli- Hazine Bonosu ihaleleri ortalama faiz oranının 1.05 ile çarpılması ile hesaplanmaktadır); ve ii) daha sonra sübvansiyonlu oran referans oranı ile aynı kalacak; ve iii) referans oranı artmaya başlarsa referans oranının sübvansiyonlu oran üzerinde kalan yüzdelik farkı artmayacaktır. Kredi kullanıcılarına sabit faiz oranı (kredi alındığındaki sübvansiyonlu kredi faiz oranı) veya piyasada geçerli olan sübvansiyonlu orana eşit değişken faiz oranı arasında seçim hakkı verilecektir. Ziraat Bankası ve Halk Bankası tarafından verilen sübvansiyonlu kredi miktarındaki artış 2000 yılında %55'i geçmeyecektir.
- Gübre ve diğer girdi sübvansiyonları 2000 ve 2001'de nominal olarak sabit tutulacaktır.

Sosyal Güvenlik Reformu

42. Yeni Hükümet sosyal güvenlik reformuna ilişkin kapsamlı gündemin ilk parçasını tamamlamış bulunmaktadır. Eylül ayında Meclis'te onaylanan reform: asgari emeklilik yaşını sisteme yeni dahil olanlar için hemen 58/60 ve halihazırda sisteme dahil olanlar için ise 10 yıllık bir geçiş dönemi ile 52/56 olarak artırmakta; emekliliğe hak kazanabilmek için gerekli asgari prim ödeme süresini artırmakta; ortalama aylık bağlama oranını %80'den %65'e çekmekte; emeklilik maaşının hesaplanmasındaki referans periyodunu tüm çalışma periyodu olarak artırmakta; emeklilik maaşını TÜFE'ye bağlamakta; ve prime esas ücret tavanını yükseltmektedir. Reform yapılmadığı takdirde sosyal güvenlik sistemi açığının bu seneki GSMH'nın %3 seviyesindeki boyutundan 2050 yılına kadar % 16'ya çıkması beklenmekteyken reform sonrası bu eğilim tersine dönecektir. Aslında açığın kısa vadeden orta vadeye kadar gittikçe küçüleceği tahmin edilmektedir. Hükümet bunu gerçekleştirmek için prime esas ücret tavanını 1 Nisan 2001'de asgari seviyenin 4 katına, Nisan 2002'de ise asgari seviyenin 5 katına çıkaracaktır. Hükümet, gelecek aylarda bir taraftan kapsamı, prim ödemeyi ve idari etkinliği artırmak amacıyla idari reformlar yaparken diğer taraftan uzun vadeli tasarruf kaynaklarını

çeşitlendirme açısından özel emeklilik fonlarına yönelik hukuki çerçeveyi oluşturarak, sosyal güvenlik reformuna derinlik kazandırmayı planlamaktadır. Bu alanda kaydedilecek ilerleme gelecek program gözden geçirmelerinin konusu olacaktır.

Kamu Mali Yönetimi ve Şeffaflık

43. Kamu mali yönetimi, Hükümetin istikrar programının anahtarıdır. Bu amaçla, bütçe hazırlanmasını, uygulanmasını ve kontrolünü kuvvetlendirmek; bütçe işlemlerinin şeffaflığını ve güvenilirliğini artırmak; vergi sistemini ve idaresini iyileştirmek için önemli değişiklikler gerekecektir.

44. Bütçe çerçevesindeki değişiklikler bütçenin fiili kapsamının genişletilmesini gerektirmektedir. Bu amaçla, toplam 61 bütçe fonundan 20'si 2000 yılı Şubat ayına kadar kapatılacak (ilk gözden geçirme için yapısal kriter (structural benchmark)); 2000 yılı Ağustos ayına kadar 25 fon daha kapatılacaktır (üçüncü gözden geçirme yapısal kriter (structural benchmark)). Kalan fonlar 2001 yılı Haziran ayına kadar kapatılacaktır. Bu alanda 2001 yılında konsolide bütçeye tabi kuruluşlar için taahhüt bazında muhasebe ve raporlamaya geçilmesi ile de ilerleme kaydedilecektir. Ayrıca, 2001 yılında Hazine tek hesabına ve büyük defter esasına dayalı bir entegre finansal bilgi sistemi uygulamaya konacaktır.

45. Bütçe işlemlerinde şeffaflığı ve güvenilirliği artırmak mali yönetimi iyileştirmek için gereklidir. Bu hususta ilk adım 2000 yılı bütçesine kamu bankalarının kredi sübvansiyon maliyetlerinin dahil edilmesi olmuştur. 1999 yılı sonuna kadar Hükümet, başta devlet garantileri olmak üzere var olan tüm ihtiyari yükümlülüklerin bir stoğunu çıkaracak ve bunu kamuoyuna duyuracaktır (ilk gözden geçirme için yapısal kriter (structural benchmark)). 2000 yılı sonuna kadar Hükümet, garantilerin kamu hesaplarına kaydedilmesine yönelik sistemi kuracak ve 2001 bütçesinde yeni garantilerin verilmesi üzerine açık limitler getirecektir (beşinci gözden geçirme için yapısal kriter (structural benchmark)). Bütçe dışı fonların faaliyet alanları ilk kuruluş amaçları ile aynı doğrultuda

çalışmayanları belirlemek amacıyla 2000 yılı Mart ayı sonuna kadar gözden geçirilecektir. Bu yapılan çalışmayı baz alarak IMF uzmanları ile kaldırılması gereken bütçe dışı fonların listesi üzerinde bir anlaşmaya varılacaktır. Bu bütçe dışı fonların 2000 yılı Haziran ayına kadar ortadan kaldırılması üçüncü gözden geçirme için yapısal kriter (structural benchmark) teşkil edecektir. Bütçe içi veya dışında yeni fonlar oluşturulmayacaktır. 2000 yılında IMF Mali İşler Bölümü (Fiscal Affairs Department) Hükümetin talebi üzerine bir mali şeffaflık raporu hazırlayacaktır. Türkiye'nin kreditorleri nezdinde ve finansal piyasalardaki durumunu olumlu bir biçimde etkileyecek olan bu rapor bu alanda gerçekleştirilecek diğer reformlara temel teşkil edecektir.

Vergi Politikası ve İdaresi

46. Hükümet, vergi sistemini daha etkin ve adaletli hale getirmek amacıyla vergi sistemini iyileştirmek ve vergi uygulamasını güçlendirmek kararlılığı içindedir. Net ve basit yasa ve diğer mevzuatla desteklenmiş geniş tabanlı, düşük ve tahmin edilebilir marjinal vergi oranları üzerine kurulu bir vergi sistemi hem iç yatırımı teşvik etmek hem de yabancı sermaye çekmek için en iyi araçtır. Maliye Bakanlığı halihazırda vergi idaresi sistemine ilişkin tam otomasyon da dahil olmak üzere vergi idaresinin etkinliğini artıracak bir kaç iddialı projeye girişmiş bulunmaktadır. İkinci gözden geçirme boyunca, eğer gerekirse, 2000 ve 2001'de uygulanmak üzere vergi sistemindeki gerekli değişiklikler belirlenecektir. Hükümet vergi aflarının mükelleflerin vergi ödemeye yanaşmasını engellediğinin farkındadır ve gelecekte yeni af çıkartmama kararlılığındadır.

47. Nisan 1999 itibari ile GSMH'nin % 3'üne (yaklaşık yarısı kamu sektörü kuruluşlarına aittir) tekabül eden gecikmiş vergi yükümlülüklerini azaltmak önceliklerimizden biri olacaktır. Bu amaçla Hükümet 2000 Nisan ayı sonuna kadar üçer aylık bir izleme sistemi kuracaktır (ikinci gözden geçirme için yapısal kriter (structural benchmark)). Gecikmiş vergi yükümlülüklerinin 2000 yılının geri kalan kısmında net bazda düşürülmesine yönelik hedefler ikinci gözden geçirme sırasında belirlenecektir.

Özelleştirme ve Sermaye Piyasası

48. Faiz oranlarının düşmesi ve ekonomik etkinliğin artması için özelleştirme gelirlerinin artırılması şarttır. Bu amaçla Meclis Ağustos 1999'da imtiyaz sözleşmelerinde uluslararası tahkime izin veren, ilgili yasaların devlet imtiyazının kapsamını tanımlamasına izin veren, sözleşmelerin gözden geçirilmesinde Danıştay'ın rolüne açıklık getiren, belli başlı anayasa değişikliklerini onaylamıştır. Bu önemli adımın üzerine, (i) Türk Telekom'u Türk Ticaret Kanununa tabi bir kurum yaparak özel sektör kuruluşu gibi hareket etmesini sağlayacak ve sabit hatlı telefonlarda en az 2002 yılı sonuna kadar istisna hakkını koruyacak ve (ii) telekomünikasyon sektörü için düzenleyici bir organ tesis edecek, hukuki tedbirler yürürlüğe konacaktır. Kanunun geçmesini takip eden üç-altı ay içinde bu organ tesis edilecektir. Türk Telekom'un özelleştirilmesinden elde edilen tüm gelir satıştan kısa bir süre sonra Hazine'ye transfer dilecektir. Telekomünikasyon kanununun maddeleri bu tedbir ile tutarlı olacaktır. Yukarıdaki gereklilikler doğrultusundaki telekomünikasyon kanununun ilgili Parlamento komisyonlarından geçmesi program için bir ön koşul olacaktır. Bu kanunun 31 Ocak 2000'e kadar Parlamento'dan geçmesi bir yapısal performans kriteri (structural performance criteria) olacaktır. Enerji sektöründeki özelleştirme, hem işletme haklarının devrine ilişkin sözleşmelerle gelir sağlamak hem de bu sektördeki yatırımı ve etkinliği artırmak için hayati önemi haizdir. Bu nedenle, enerji sektörünü Türk Ticaret Kanununa tabi olarak tanımlayan yasal değişiklikler Meclis'ten geçirilecektir (ön koşul). Enerji sektöründe faaliyet gösteren kamu işletmeleri için bir mali iyileştirme planı hazırlanacak ve bu işletmelerin bütçeye olan olumsuz etkisini ortadan kaldırmak için gerektiğinde toptan ve perakende elektrik fiyatları zaman içinde yükseltilecektir.

49. 2000 yılı özelleştirme programı iddialı bir programdır ancak yıl içinde bu programdan 7.6 milyar USD'lik (nakit) gelir elde etmeyi bekliyoruz. Bu gelirin (i) Ek bir GSM lisansı Türk Telekom'a verilmek üzere GSM lisanslarının (GSM satışları 2000 yılı ilk çeyreğinde gerçekleştirilecektir) ve Türk Telekom'un % 20'sinin bir stratejik yatırımcıya satışından; (ii) elektrik dağıtım ve enerji santrallerinin

işletme haklarının devrinden (iii) Ek II'de listesi bulunan şirketlerin Özelleştirme İdaresi tarafından satışından; gelmesi beklenmektedir. Özelleştirme İdaresi, değiştirilmeyecek olan mevcut uygulama çerçevesinde, halihazırda portföyünde bulunan işletmelerin özelleştirilmesinde Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun onayına ancak özelleştirme işleminin tamamlanması anında ihtiyaç duyacaktır.

50. 2001 yılında özelleştirme gelirlerinden 6 milyar USD daha (GSMH'nın %2.75'i) elde etmek amacıyla da, ikinci program gözden geçirmesine kadar özelleştirilecek diğer bir grup şirketi tespit edeceğiz. Ağustos ayının sonuna kadar ise bu şirketlerin Özelleştirme İdaresinin portföyüne eklenmesini sağlayacak kararların geçmesini sağlayacağız (üçüncü gözden geçirme için yapısal kriter (structural benchmark)). Elektrik ve gaz sektörlerinde düzenleyici çerçeveyi oluşturan kanun 2000 yılı içinde Meclis'ten geçirilecektir. 2002 yılı özelleştirme gelirlerinin 4 milyar USD dolayında olması beklenmektedir. Özelleştirme gelirlerine ait bu hedefler kamunun borçlanma gereğinde meydana gelecek gelişmeler kapsamında program gözden geçirmeleri sırasında revize edilebilecektir.

51. İç borç yönetimi devlet kağıtları piyasasına piyasa yapıcılığı (primary dealer) sisteminin getirilmesi ile iyileştirilecektir. Piyasa Yapıcılar iki yönlü fiyat kote etmeyi ve hazine ihalelerine katılmayı taahhüt edeceklerdir. Bu durum, Türk bono ve tahvil piyasasını birçok Avrupa Birliği ülkesindeki uygulamalarla uyumlu hale getirecek ve likiditesini artıracaktır. Piyasa yapıcılığı uygulamasının başlatılması ikinci gözden geçirmenin tamamlanmasında yapısal kriter (structural benchmark) olacaktır.

Bankacılık Sisteminin Güçlendirilmesi ve Bankacılık Düzenlemeleri

52. Bu alandaki tedbirler faiz oranlarını düşürmeyi ve ekonomik verimliliği artırmayı amaçlayan programımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Hükümetimiz iktidara geldikten sonra bu alanda ilk önemli adımlar atılmıştır. Haziran 1999'da Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile halen Hazine Müsteşarlığı ile Merkez Bankası tarafından paylaşılan düzenleme, denetim ve gözetim yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'na devredilmiştir. Eylül ayı sonu

itibariyle ticari bankaların yabancı para net genel pozisyon sınırı sermayenin %20'sine indirilmiştir. Ancak yeni Bankalar Kanununun yetersiz olduğu bazı noktalar mevcuttur ve bankacılık gözetim çerçevesini daha sağlam bir temel üzerine yerleştirmek için bir takım acil değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

53. Bankalar Kanunu, BDDK'nın faaliyetlerindeki bağımsızlığını ve şeffaflığı artırmak, temel ihtiyati düzenlemeleri güçlendirmek ve sorunlu bankalarla ilgili alınacak tedbirler ile bunların yeniden yapılandırılmaları için gerekli tüm araçları sağlamak amacıyla değiştirilecektir. Bakanlar Kurulu, BDDK üyelerinin atanması hariç, düzenleme, denetim ve gözetim alanındaki tüm kararların dışında bırakılarak, BDDK tam anlamıyla özerk hale getirilecektir. Özellikle bankalara lisans vermek ve bunları kaldırmak ve karşılık düzenlemelerini onaylamak yetkileri BDDK'nda olacaktır. Kanun, Kurul üyesi olarak aktif profesyoneller bulunmasını güçleştiren, Kurul üyelerinin görevlerinden ayrıldıktan sonra üç yıl süreyle bankacılık sektöründe kıdemli yönetici olarak çalışmasını yasaklayan maddeyi de kaldırmak üzere değiştirilecektir. Kurul üyeleri 2000 yılı Mart ayı sonuna kadar belirlenecek olup (yapısal performans kriteri) BDDK'nın 2000 Ağustos'u sonuna kadar tümüyle faaliyete geçmesi beklenmektedir (yapısal performans kriteri) .

54. Bankalar Kanunu, bankaların ortaklarına ve müşterilerine doğrudan veya dolaylı olarak verecekleri kredilere ilişkin standartları güçlendirecek şekilde değiştirilecektir. Dolaylı kredi ilişkisi içinde bulunanlara verilebilecek toplam kredilere ilişkin sınır özkaynakların %75'i seviyesinden 1 Temmuz 2000'e kadar %70 seviyesine inecek ve daha sonra bu oran %25'e ulaşana kadar her altı ayda bir %5 puan azalacaktır. Kanunda yapılan bu değişikliklere ek olarak, Kurul (Kurul atanıncaya kadar Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı) Aralık ayında kredi karşılıklarına ilişkin yeni, daha sıkı ve 1 Ocak 2000'den itibaren mevcut kredilerin yenilenmesi dahil tüm yeni kredilere uygulanacak uluslararası standartlarla uyumlu düzenlemeler çıkaracak, sermaye yeterliliği ve açık döviz pozisyonu oranlarının konsolide bazda uygulanmasını teminen yeni düzenlemeler yapacaktır. Karşılıkların vergiden

düşülmesine izin verecek şekilde vergi düzenlemelerinde değişiklik yapılacaktır. Bu tedbirin uygulaması programın ikinci gözden geçirilmesi çerçevesinde tartışılacaktır. Sermaye yeterlilik oranları gereken asgari seviyenin altında olan bankaların, sermaye pozisyonlarını güçlendirmek için bir takvime bağlı program sunmaları ve bu programa uymaları zorunlu tutulacaktır. Üzerinde mutabakata varılan güçlendirici tedbirlerin yanısıra bu kuralların ve buna benzer ihtiyati düzenlemelerin sıkı ve yeknesak biçimde uygulanmasına yönelik olarak 2000 yılında başlamak üzere Kurul (Kurul kuruluncaya kadar Hazine), sözkonusu tedbirlere ve bankaların bu tedbirlere uyumu/uyumsuzluğu hususunda üçer aylık dönemler itibariyle rapor hazırlayacaktır.

55. Solvabilitesini yitirmiş bir bankaya el konulması bankaların davranışları bakımından önemli bir piyasa disiplini getirecek, BDDK'nın bu durumdaki bankalara gecikmeksizin müdahale etmesi hem mevduat sahiplerinin hem de bankanın diğer alacaklılarının haklarının korunmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, Bankalar Kanunu solvabilitesini yitirmiş tüm bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından devralınmasını zorunlu kılacak şekilde değiştirilecektir. Yapılacak yeni değişiklikler, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na sorunlu bir bankayı yeniden yapılandırıp tamamıyla veya bir bölümünü satmak veya kalan kısmını yürürlükteki kanunlar çerçevesinde tasfiye etmek konusunda yetki ve sorumluluk verecektir.

56. TMSF'nun, sahibi bulunduğu bankalar hariç, bankalara kredi açmasına veya likidite desteği sağlamasına izin verilmeyecektir.

57. Bankalar Kanunu'nda paragraf 53-56'ya uyumlu değişikliklerin Meclis'te onaylanması ile paragraf 54'te bahsedilen ihtiyati düzenlemeler alanında alınacak tedbirler IMF İcra Kurulu'nun Stand-by talebini görüşmesi için ön koşul olacaktır.

58. Yukarıda bahsedilen tedbirler halkın bankacılık sistemine olan güvenini artıracak ve bu bankaların sürekli borçlanmalarıyla (ve aşırı yüksek mevduat faizleri nedeniyle) faiz oranları üzerinde ortaya çıkan bozucu nitelikteki yukarıya doğru baskıyı ortadan kaldıracaktır. Ancak devlet bankaları da sistemdeki bu sorunların başka bir önemli kaynağıdır. Ziraat ve Halk Bankasının uzun süreden beri devam eden sorunlarına, bu bankaların durumlarını kuvvetlendirecek bir şekilde çözüm getirilecek ve bunların nihai özelleştirme amacına paralel olarak piyasa kuralları çerçevesinde faaliyet gösterebilmeleri yönünde önlemler alınacaktır. Bu doğrultuda 2000 yılı içinde başlamak üzere belirli bir tarihe bağlı kademeli bir şekilde stratejik kurumsal planlar geliştirilecek, bu bankaların faaliyetleri yeniden yapılandırılacak ve finansal ve sermaye yapılandırılmaları tamamlanacaktır. Geçiş periyodunda, bu bankaların nakit yönetimini iyileştirirken faaliyetleri üzerine de finansal disiplin getirmek için 2000 yılı bütçesine sübvansiyonlu kredilerden doğan zararlarını karşılamak amacıyla nakit transferleri konulmuştur. Ayrıca, 1999'da olduğu gibi 1999 sonu itibari ile ödenmemiş görev zararlarının %15'i TÜFE'ye bağlı olarak faiz geliri getiren ve daha sonra nakit olarak ödenecek olan menkul kıymetlere çevrilecektir. 1999 sonu itibariyle, menkul kıymete çevrilen kısmı hariç ödenmemiş görev zararı stoğunun getirisi her üç ayda bir aylık Hazine bonosu faiz oranları ortalaması artı Ziraat Bankası için % 35, Halk Bankası için ise % 21'lik farka (spread) bağlı olarak hesaplanacaktır. Bu fark bankaların devlete parasız olarak sağlamakta oldukları hizmetin bedeli olarak görülecek ve gelecekte bu hizmetler daha uygun şekilde fiyatlandırılacaktır. Devlet bankalarının yöneticilerinin sıkı bütçe kısıtlaması koşulları altında bu bankaların karlılığını korumaları beklenmektedir.

59. Bankacılık sektörünü güçlendirme stratejimizin başarısı bir ölçüde kamuoyunun bu çabayı doğru anlamasına bağlıdır. Bu alandaki tedbir ve politikalarımızın tüm yönlerini kamuoyuna duyurma niyetindeyiz.

60. Gelecek yıl bankacılık sisteminin düzenlemesi ile gözetim ve denetimi hususlarında ek önemli adımlar atacağız. (i) ihtiyati raporlama ve finansal bilgilerin açıklanmasına yönelik muhasebe standartları, (ii) piyasa riskini de içeren sermaye yeterliliği, (iii) iyileştirilmiş dahili risk yönetimi prosedürleri alanlarında uluslararası standartlara paralel yeni düzenlemeler getirilecektir. Bu değişiklikler, bankaların varlık değerlemelerinin daha iyi yapılmasına, daha anlamlı mali tabloların ortaya çıkmasına olanak sağlayacak, daha gerçekçi varlık değerlemesine bağlı olarak bankalara karşı düzeltici tedbirlerin zamanında alınmasını kolaylaştıracak ve bankaların kredi verme politikalarına gerekli disiplini getirecektir.

61. Özellikle, 2000 yılı Nisan ayı sonuna kadar muhasebe kurallarını, konsolide muhasebeleştirilmeyi ve menkul kıymetlerin uygun olarak değerlemesinin yapılmasını sağlayacak şekilde değiştireceğiz. (İkinci gözden geçirmenin tamamlanması için yapısal kriter). Aynı zamanda 2000 yılı Haziran ayı sonuna kadar paragraf 54'te bahsedilen sermaye yeterliliği ve yabancı para açık pozisyon limitlerine ilişkin kuralları tamamıyla uygulamaya geçirmeye niyetliyiz (yapısal performans kriteri). Ek olarak, sözkonusu düzenlemelere 2000 yılı Haziran ayı sonuna kadar en sıkı şekilde uyulmasını temin etmek üzere, belirlenen sınırların üzerinde döviz pozisyonu tutulması (%100 munzam karşılık zorunluluğu) halinde uygulanacak cezaları hayata geçireceğiz (performans kriteri). Dolaylı kredi limitlerine uyulmaması halinde mevcut cezaların uygulanmasına devam edilecektir. Son olarak, 2000 yılı Haziran ayı sonuna kadar dahili risk yönetim sistemleri düzenlemelerini yayınlama ve sermaye yeterliliği kurallarını piyasa risklerini dikkate alacak şekilde değiştirme niyetindeyiz. (Üçüncü gözden geçirmenin tamamlanabilmesi için yapısal kriter).

Diğer Alanlar

62. Ticaret politikası alanında ise TBMM Türkiye'nin gümrük düzenlemelerini, Avrupa Birliği Gümrük Kanunu ile aynı hizaya getiren kanunu çıkarmıştır. Başka bir kanun ise Türk Ulusal Akreditasyon Konseyi'ni de kurmakta olup, bu husus ticarete ilişkin teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin AB yasalarının uygulanmasında hayati bir adımdır. Üçüncü ülkelere uygulanan tarife oranlarında ise, Türkiye'nin hassas maddeler (12 basamak düzeyindeki 290 madde) listesi kapsamında uyguladığı yüksek oranlar 1 Ocak 2001'e kadar AB'nin dış tarife oranları ile aynı seviyeye indirilecektir.

63. Türkiye IMF Kuruluş Sözleşmesi Madde VIII yükümlülüklerini kabul etmiştir ve kambiyo sistemi cari işlemlere ilişkin ödemelerin yapılmasına sınırlama getirmemektedir. Hükümet stand-by düzenlemesi dönemi sırasında, uluslararası cari işlemlere ilişkin ödeme ve transferlere bir sınırlama getirmeyecek, veya ödemeler dengesi amaçlı olarak ithalata ilişkin yeni kısıtlamalar getirmeyecek yada var olanları artırmayacak, katlı kur sistemi uygulamaya başlamayacak veya değiştirmeyecek, Madde VIII'e aykırı ikili ödeme anlaşmalarına girmeyecek veya dış borçlarını zamanında ödememezlik etmeyecektir.

64. Türk Hükümeti burada açıklanan politika ve tedbirlerin programın amaçlarının başarılması için yeterli olacağına inanmakta olup eğer gerekirse programı başarı ile sürdürebilmek için Fon ile düzenli temas ederek, gerekli ek tedbirleri almaya hazırdır.

İyi dileklerimizle,

/İmza/

Recep ÖNAL

Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı

/İmza/

Gazi ERÇEL

Merkez Bankası Başkanı

[Ek I](#)

[Ek II](#)

[Ekler \(A-I\)](#)